

1896-01-26

AFSENDER

Johan Rohde

MODTAGER

Emil Hannover

FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Sprog:

Dansk

Dateringsbegrundelse:

Datering i brev.

Omtalte personer:

Charles Been

Rasmus Christiansen

Francesco del Cossa

Erik Henrichsen

Henrik Jespersen

Jens Ferdinand Willumsen

Kristian Zahrtmann

Arkivplacering:

Den Hirschsprungeske Samling

DOKUMENTINDHOLD

Rohde beklager, at der er gået lang tid siden han sidst skrev til Hannover. Han er blevet bjergtaget af den italienske kunst. Særligt Francesco del Cossas fresker i Schifanoja-paladset i Ferrara har optaget ham, og han vedlægger derfor nogle fotografier. Eftersom det er koldt og vinter er han nu draget sydpå til Rom, og imod al forventning er han blevet forført af byen. Det er dog - med nogle få undtagelser - hverken kunstsamlingerne eller kirkerne der interesserer ham, men den romerske campagna og livet og udsigten fra Via di Monte Tarpeo hvor han har taget ophold. Rohde glæder sig desuden over at være langt væk fra den hjemlige sladder og intrigerne. Han har dog opsnappet lidt, og udleder heraf at både Kunstnernes frie Studieskoler og Den frie Udstilling er under afvikling, hvilket han - i sin egenskab af ophavsmand til begge initiativer - er ked af. Han er blandt andet blevet præsenteret for et forslag om en sammenlægning af Charlottenborg-udstillingen og Den frie Udstilling, hvilket han forholder sig meget kritisk overfor. Til gengæld glædes han over, at Willumsen og Hannover lader til at være på god fod igen.

TRANSSKRIFTION

d. 26. I .96.

Via di Monte Tarpeo. 69. 3 piano 7.

Roma.

Kjære gode Ven!

De skriver — eller rettere skrev; thi det er jo allerede længe siden — at jeg ikke maa glemme Dem; men vær dog for alle Tilfældes Skyld forsikret om, at min Erindring om mine faa gode Venner ikke maa maales med mine Breves Antal. — og lad mig saa ellers begynde med at sige Dem Tak for Brevet og for Deres Nytaarshilsen og bede Dem til Gjengæld modtage min —Uden Fortrydelse, fordi den kommer saa sent.

Jeg læser i Deres Brev, at mine Linjer dog bragte Dem et Pust fra Italien; gid jeg da nu kunde sende Dem en hel lille Scirocco¹, som kunde løsne Dem fra Fundamentet og bringe Dem til at følge Tiltrækningens Lov; men jeg véd ikke rigtigt, hvorledes jeg skal bære mig ad; —det er allerede længe siden jeg skrev et langt romantisk Brev fra til Dem, og hvori jeg

mens jeg sad med 3 Vinterfrakker paa, Dyne om Benene, og Kasket ned over Øjnene og dog frøs med Anstand, med glødende Farver havde udmalet for Dem alle de Herligheder, som dette sjældne Land bød paa.

—Det var mit Besøg i Ferrara og Cossas Fresker samme Sted, som havde varmet mit Ungkarle-

[2]

hjærte saa stærkt — men da jeg saa kom og skulde putte Brevet i en Postkasse, blev jeg dog bange for at min kloge Ven skulde finde det for — ikke ungdommeligt; thi det kan man saamæn ikke faa for meget af i disse Tider — men noget helt andet og meget slemt; og det kom ikke ned fra over Kapitol, men fra den tarpeiske Klippe. — —men kjender De ikke disse FreskerX, som bragte mig i den største Affekt, maa jeg faa Lov at sende Dem et Par Fotografier; og Trøst Dem saa med, at disse dog vil fortælle Dem langt mere end al min Lyrik.

Jeg tog fra Pisa for at bruge den mørke og vaade Tid til at se mig lidt om i Rom. Det var min Hensigt strax at vende tilbage.

Rom, som jeg aldrig har ventet mig noget af, har imidlertid ganske bedaaret mig. — Rigtignok finder jeg her — i Modsætning til alle andre italienske Byer, selv de mindste, som jeg har været i, — vanskelig nogen Kunst, jeg gider se paa udover det Par uforlignelige Værker, som jeg ikke behøver at nævne for Dem, — Roms Samlinger er for mig som Ørkener, hvori jeg forgjæves spejder efter en selv lille Oase —og Roms Kirker ere i Renaissancen

—

X i Palazzo Schifanoia

[3]

og de senere Tider hærgede værre end i Barbarernes værste Tid, og Roms Paladser er den rene Kjedsommelighed; men trods alt er jeg henrykt over at være her.

Jeg flytter mig fra min kolde Klippe op i eller vel snarere ned i det sixtinske Kapel og er i samme nu oppe paa de højeste Tinder eller langt over dem, hvor Lynet knitrer igjennem en blaa Himmel. — eller jeg vandrer mig en Aftentour ud forbi den gamle St. Agnese langt ud i Kampagnen, eller ud ad Porta St Giovanni eller ad Via Appia[,] for hver Dag en ny Vej og hver Dag nye Skønheder, der sætter Gaarsdagens i Skygge. — gives der noget skjønnere end denne store golde, giftige Kampagne!

Min Bolig ligger oppe i en gammel Gade paa Toppen af Kapitol eller nærmere bestemt paa den tarpeiske Klippe; hvor det altsaa lader til at ogsaa i vore Dage de onde Mennesker havne. Gaden er lille og tarvelig, af den gamle romerske Slags. Beboerne tørre deres Tøj i tætte Rækker tværs over den; og sjældent forvilder Folk, der ikke har hjemme her, sig op i disse Egne; men er man op ad den snævre Trappe naaet op til sit Gaardværelse, har man en Udsigt saa overdaadig, at vel ikke selve Kong Salomon kunde have

[4]

den bedre.

Paa den lille Gaardterrasse nedenfor Vinduerne paa en lille Trekant af Klippen risler Nat og Dag et lille Springvand imellem et Par Appelsintræer, der luer rødt af modne Frugter. Naar Solen staar højt og Varmen er som en Sommerdag slikker Naboens 18aarige Giulietta Solskin her med sin graa Kat; mens vi Naboer og Gjenboer hænger over Karmene paa Vinduerne eller Balkonerne og drøfter, hvem der er den yndefuldeste og smidigste af de to i deres kaade Krum-spring.

Men bagved Pigen, Katten og Appelsinerne breder hele Forum Romanum sig, — dér glindser de Fliser som Cæsars Fod har traadt, og dér ligger den Bue der minder en om det mærkeligste Folk; dér er Constantins Basilika, der er det alt sammen som man har læst om fra man var en lille Dreng. —

Men jeg ser meget mere — lige fra Maria
Maggiore og op til Lateran og bag den mørke
Middelalder ligger saa Sabinerbjergene og glim-
ter med deres Snetoppe i Solskinnet akkurat
præcist paa samme Maade som de glimtede
til den gamle Horats, da han skrev sine Ode
til dem.

Tilhøje nede bag Janus Buen rager Taarnet
op fra Maria in Cosmedin, jeg ahner Tiberen
og skimter i det fjerne Kampagnen; men midt
for mit Vindue er Udsigten lukket af et vældigt

[5]

Skjærnbræt — et kongeligt eller kejserligt snarere — det
er Palatinerhøjen med sine røde hvælvede Sider
og sin af mørke Cypresser og slanke Palmer frynsede
Kam, der ligger kun en 3-4 Gaders Bredde
borte.

Ja De kjender det jo alt sammen og véd hvor smukt
her maa være. — og al denne Herlighed skaffer
jeg Dem, om De kommer[,] for — 30 Lire om
Maaneden!

Naar saa Dagværket er forbi vandrer "Klippen", som
man kalder os for, der bor her — to unge for-
friskende Nordmænd og Henrik Jespersen — ned over
Kapitoliets Trapper til alle vore lukulliske Smut-
huller. En gaar til Bageren[,] en anden til Høke-
ren, men hos Stegemanden møder vi alle for
at se, om han har noget rigtig godt paa
sit Spid — for 5 Soldi — og saa bænker vi os
med al den gode Mad i Vinknejpen, hvor
man næsten forærer os den dejligste Vin!

—

Men ikke det mindste Gode er den Fred og Ro, man
nyder hernede, og som jeg ikke har kjendt Mage
til i mange Aar. — langt borte fra Kjøbenhavns
Sladder og Skandaler. — og da jeg saagodtsom intet
andet har hørt end nøgterne Familiemeddelelser, vil
De kunne forstaa, at hverken Deres Giftermaal

[6]

eller Deres Romaner ere komne til min Kundskab.

Enkelte Dønninger efter Mudderet derhjemme ere dog Naaede hened, og jeg formoder saaledes at man fuldt i disse Dage ere i Færd med at lade den frie Udstilling og de frie Studieskoler^X forsvinde af de levendes Tal.

Med hvilken Vemod og Bitterhed jeg maa tænke herpaa[,] vil De vide; jeg er jo dog naar alt kommer til alt den virkelige Fader til disse to Foretagender, paa hvilke jeg i disse to Tiaar har ofret nogle af mine bedste Kræfter — paa at konsolidere dem og holde sammen paa dem ikke mindre end paa selve deres Tilblivelse.

Jeg kan kun yde en passiv Modstand; thi der hvor Hjælpen skulde komme fra vil jeg i Længden kun vente forgjæves; det er Lugten fra Kjødgryderne, der vinker; men man vil blive sørgeligt skuffet.

Det synes at være min Slægts Lod i Danmark paa alle Omraader at se kraftige og tilsyneladende sunde Spirer skyde op med en Orm i Hjærtebladet, en Orm som just, naar Planten skal til at udfolde sig, skærer Stænglen over.

—

X Et Par norske Malere, der paa Gjennemrejse har været i Kjøbenhavn, har fortalt et Par af mine herværende Bekjendte, at Studieskolernes Udstilling er den bedste Udstilling af moderne Kunst, de har set.

[7]

og denne Orm synes ikke at være til at udrydde.

—

For et Øjeblik siden bragte Postbudet mig en stor Pakke ægte dansk Blaar, ret en fin Vare til at putte i Øjnene paa smaa danske Bælam, som elsker dette som deres daglige Brød.

Det var et stort Sammensmælningsforslag, Udstillingsreform, tror jeg man kalder det; og som De formodentlig kjender.

Hvad man laver paa Charlottenborg er mig personlig Ligeegyldigt, da jeg i hvert Fald ikke agter mig derop, men det forekommer mig dog et stivt Stykke at

lyde dette dummere Opkog af det gamle Regulativ,
som Forhandlingsgrundlag; — men man modtager det
formodentlig som noget meget ædelmodigt. — den
Idé med de to Aldersklasser er især snedig og
ikke saa galt funden paa; derved opnaar man
jo for Fremtiden at skjære en eventuel Opposition
i to Stykker og gjøre den ganske kraftsløs.

—Forøvrigt har jeg — naar jeg undtager et Par Breve
jeg har vexlet med Zahrtmann — været ganske

—

[Inskudt note:]

Hvad min egen Deltagelse angaar — den jeg forøvrigt
ikke selv har nogen Del i — da har den sikkert gjort et
ret ubetydeligt Indtryk, efter hvad jeg kan forestille mig — ;
jeg faar se om det er mig muligt endnu at vinde et Slag.

[8]

uden Rapport med den frie Udstilling og dens
Parthavere. —

—

At De atter kommer sammen med Willumsen
glæder mig meget — jeg haaber at det gamle For-
hold snart maa blive oprettet igjen. — det gjæl-
der jo nu om at holde lidt sammen paa
Stumperne. —

Ja som sagt, jeg kan kun ønske Dem at
De kunde komme — om det saa kun var
en Smule — herved — lev i hvert Fald
vel til vi ses

Deres hengivne Ven

Johan Rohde

Hils Been, Henrichsen og Christiansen.

---

¹ Scirocco er en ørkenvind der blæser ind fra Sahara over middelhavsegnene særligt i de sene sommermåneder.

D. 26. 1. 95.

Via di Monte Tarpeo. 69. 3 piano 7.

Roma.

Hjeden gode Ven!

De skrive - eller rettere skrive; thi du er jo allerede længe siden - at jeg ikke kan glemme Dem; men var dog for alle Trefalders Skyld frivillig om, at min Erindring om mine gamle Venner ikke skal mindes med mine Brevs Aandel. - Og lad mig saa ellers begynde med at sige Dem Tak for Brevet og for Deres Nytaarstilsen og Med Dem til Gjenjæld modtage min - min den Forbydelse, fordi du kommer saa sent.

Jeg læser i Dens Brev, at mine Længe ~~og~~ blyndt Dem et Tursk for Italien; giv jeg da en kende sende Dem en hel lille Dirosco, som rummer løse Dem fra Fundamentet og bringe Dem til at gøre Tiltænkningens Lov; men jeg vil ikke rype, hvorledes jeg skal være mig ad; - Du er allerede længe siden jeg sendt et langt romantisk Brev fra til Dem, og hvori jeg mener jeg sat med 3 Vinterfjælles par, Dyrer om Benen, og Kasket med en Djævel og dog for med Austru, med glødende Farver havde indmalet for Dem alle de Helligheder, som dette sjældne Land bød paa. - Det var mit Besøg i Ferrara og Coscas herker samlested, som havde været mit Ulykkel-

højst saa stærkt — men da jeg saa rom og skulptur
paa Borset i en Portkasse, blev jeg dog bange
for at min kære Ven skulde finde det for
ikke iøjensynligt; thi det var saa smukt
ikke for mig af i disse Tider — men noget
helt andet og meget slemt, og det kom ikke vel
for over Kapitol, men fra den Tarskeiske Klippe —
— men kjæde De ikke disse Træder⁺, som lagte
mig i den største Afsættelse, naar jeg saa har at sende
Dem et Par Fotografier; og trost Dem saa
med, at disse dog vil fortælle Dem langt mere
end al min Lyris.

Jeg tog fra Pisa for et Par Dage den sidste og sidste
Tid til at se mig lidt om i Rom; det var min
Hensigt strax at vandre tilbage.

Rom, som jeg aldrig har ventet mig noget af, har
imidlertid ganske behaaret mig. — Rigtig nok
finder jeg her — i Modsetning til alle andre Ita-
lienske Byer, selv de mindste, som jeg har været i —
sandsynlig nogen Kunst, jeg gider se paa ind over
det Par uforgjævelige Værelser, som jeg ikke behøver
at sige for Dem, — Rom's Samlinger er for
mig som Firenze, hvori jeg forjæret spejdede efter
en selv lille Oase og Como Kirke er i Renaissance.

⁺ i Palazzo Barberini.

og de smaa Tider, herjæder væn end; Barbarens
første Tid. og Romus Salades er den rene Kjæd-
sommelighed; men trod alt er ig henrykt over
at være her.

Jeg flytter mig fra min volds Keippe op i eller
ud snarere ned i det sirtenske Kapel og er i sam-
me nu oppe paa de højeste Tindes eller laafl
over dem, hvor Lygtes Kimites igjennem en blank
Himmel. — eller ig vandres mig en Aften i den
første den gamle St. Agnes laafl ud i Kam-
pagne, eller ud ad Porta St. Giovanni eller ad
Via Appia i hvor Dag en ny Vej og hvor
Dag nye Skjønheder, de sætter Geas dypis i Slæg-
ge. — Giv de noget skjønner end denne store
golds, giftigs Kampagne!

Min Bolig ligger oppe i en gammel Gade paa
Toppen af Kapitol eller nærmere bestemt paa
den første Keippe; hvor der altsaa lader til
at opaa i sin Dage de onde Mennesker havde
Gaden er lilla og farvelig, af den gamle romerske
Slags, Betrener trin dens Tøj i tulle Robbe
træs over dem, og spjeldens forvildte Folke, der ikke
har kjennet her, sig op i disse Egne; men er
man op ad den smaa Trappe naaet op til det
nye Guartræde, har man en Udsigt over overdaadig,
at vil ikke se en Kong Salomon Ende have

den beten.

Paa den lille Gaardterrass ved Indgangen paa en
lille Toldpost af Klippen vises Nat og Dag et lille
Springvand mellem et Par Appelsintræer, de ludo
vild af modne Frugter. Naar Solen staar højt og
Varmen er som en Sommerdag stikker Napolus 18 aarige
Giulietta Soleris ud med sin grøn Hat, mens i Sta
ber og Gymbol hænger over Fæmmed paa Vindues
eller Balkonens og Støpler, hvem der er den yndigste
deste og smidigste af de to; dens raade Krøm
Spring.

Men bagefter Tijen, Katten og Appelsintræet træder
helt forrøm Romaniun sig, - der glimder de Trosser
som Cæsar's Tot har traadt, og der ligger den Dæl
der minder en om det mesteligste Folk; der er
Constantins Basilika, der er det altsammen som man
har hørt om fra man var en lille Dreng. -

Men i sig selv meget mere - lig for Maria
Maggiore og op til Lateran og tag den smukke
Midtbladde bygge saa Patinerhøjstene og glim
de med dens Treløppe; Solstrømmen akkurat
precist paa samme Maade, som de glimter
til den gamle Horats, da han skrev sine Ode
for dem.

Tilhøjre ude by Janus Buler rager Taaen
op for Mærk in Cosmetin, i by atome Tiberen
og skintur i det gamle Kampagnen; men midt
for smukke Vindue er Udbyggen lækker af et vældigt

Stjernet - et kongelyst eller kejserslyst svarer - det
er Galatinerhjen med sine røde hvalde Side
og sine af mørke Cypresser og slanke Palme fyrsede
Kam, der ligger rim i 3-4 Gader Bredde
borte.

Ja de Ejendes de jo alle sammen og ved hvor smukt
her man ven. - og alle dem Stigning skaffer
jeg Dem, om De kommer for - 30 Lins om
Maanedu.!

Naar saa Dagvædet er fortv. vandet "Klippen", som
man træder og fin, der boer her - to Timg for
Fiskerud Normand og Lewis Jægersen - nedover
Kaptajnets Trapper til alle vor lækkeligste Smukt-
hæller. En gaar til Bagren en anden til Høke-
sen, men hos Stegemanden møder vi alle for
at se, om han har noget rigtig godt paa
sin Sprid - for 5 Soldt. - og saa træder vi os
med at den gode Mat i Vintenejsen, hvor
man næsten forrest er den dejligste Vin!

Men ikke det mindste Godt er den Fuld og Ro, man
nyder hermed, og som jeg ikke har kjendt Maa
til mange Aar. - laangt borte fra Kjøbenhavn
Sladder og Skandaler. - og da jeg saa godt som intet
andet har kjent end rigtigst Familienmeddelelse, vil
de kunne forstå, at hvorfor Dem Giftemaal

eller Dem Romane ere komne til min Kiendskab
indrele Dønnings eller Middels delige end ere dog
aaende hermed, og is formodes saaledes at man
just i disse Dage er i Færd med at lade den
frie Udstilling og de fire Skole⁺ forevise af
de berømte Tal.

med hvilken Venskab og Bitterhed is man tænke
herpaa vil de vide; jeg er jo dog naar alt
kommer til alt den virkelige Fader til disse
to Forlagere, paa hvilken is disse to Tiaar
har ofret nogle af mine bedste Kræfter -- paa at
konsolider dem og holde sammen paa dem
ikke mindst end paa selv deres Tilblivelse

Jeg kan rimeligvis en passiv Modstand; thi
de hvor Hjælpen skulde komme fra vil is; Langt
den rimelige forjættelse; det er Lyden fra Kjød-
gryden, der vinder; men man vil bli sørgelig
dræppt.

Det synes at være min Slags Lot; Danmark
paa alle Omraader at se kraftige og tilspændte
de sidste Spejls skyde op med en Orm i
Hjælpebladet, en Orm som just, naar Planten
skal bli at udjorde sig, eller Stænglen over.

+ Et Par norske Malere, der paa Gennemsejlen har været
i Kjøbenhavn, har foralt et Par af mine heroverde Be-
ryndte, at Skole⁺ Udstilling er den bedste Udstilling
af moderne Kunst, de har set.

og dem som synes ikke at væn til at indrykke.

For et Qjestik ^{siden} bryde Postbudet mig en stor Takke
af de danske Blevne, ret en fin Vars til at sætte
i Qjæmme paa smaa danske Balam, som
elsker dette som deres daglige Brød.

Det var et stort Sammensmeltningsforslag, Udsket
Lingsreform, hvor i man kaldte det 3 og som
de formodentlig kjender.

Had man bare paa Charlottenborg se mig personlig
ligeledes, da i i hvert Fald ikke agter mig derop,

men de forkommer mig dog et stort Stykke at
byde dette Summe Oplysning af det gamle Regjering,
som Forhandlingsgrundlag; - men man overbryde de
formodentlig som noget meget ædelmodigt. - Den
3de med de to Alder-klasse er især smedig og
ikke som gælt fjender paa; derudt opnaar man
jo for Fremtiden at slyden en eventuel Opposition
i de Stykker og gjør den ganske kraftløs.

- Frøensigt har i - man i indrykke et Par Ord
i har vellet med Zartmann - samt ganske

Had min egen Deltagelse angaar - den i frøensigt
ikke selv har nogen Del; - da har den vistnok gjort et
et utrykkeligt Indtryk, efter hvad i kan forestille mig -
i har et en de i mig mest endnu at vinde et Styk.

uden Rapport med den fine Udstilling og dens
Pakkene. —

At De altid kommer sammen med Willumsen
glæder mig meget — jeg haaber at det gamle For-
hold snart maaske bliir oprettet igjen. — det gjælder
de jo nu om at holde lidt sammen paa
Stempene. —

Jeg som sagt, jeg saa rimt ønske Dem at
De altid kommer — om De saa rimt er
en Smule — herved — Lev i hest Færd
med et vi ses
Dens Kærlige Ven

Johann Poulsen

Lits Blev, Havnens 7 Christiansen.